วิจารณ์หนังสือ : Book Review

เหนือห้วงมหรรณพ : คำสอนธิเบตเพื่อเตรียมตัวตายและช่วยเหลือผู้ใกล้ตาย เล่ม 1

The Tibetan Book of Living and Dying

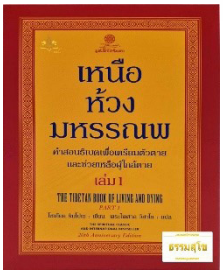

ผู้เขียน: โซเกียล ริมโปเช
ผู้แปลโดย: พระไพศาล วิสาโล

พระสมุห์บรรจง ปญฺญาวุโธ[1] และ จรัส ลีกา[2]
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น[1,2]
PhraSamuBanjong Panyawutho[1] and Jaras Leeka[2]
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus[1,2]
Corresponding Author, E-mail: Kamhangplo4999@gmail.com

****

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงคำสอนธิเบตเพื่อเตรียมตัวตาย และการช่วยเหลือผู้ใกล้ตาย เป็นการเรียนรู้ถึงความตายที่จะมีกับมนุษย์ทุกคนจึงต้องฝึกจิตให้เกิดความพร้อมด้วยการตระหนักรู้ว่า ความตายเป็นเพียงการเปลี่ยนผ่านจากสภาวะหนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่ง เมื่อมนุษย์เข้าใจสภาวะเช่นนี้จะทำให้การดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท และไม่เกิดความกลัวเวลาใกล้ตาย

คำสำคัญ: ห้วงมหรรณพ; คำสอนธิเบต; การเตรียมตัวตาย

---

* ได้รับบทความ: 20 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 14 ธันวาคม 2566; ตอบรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2566
Received: 20 April 2023; Revised: 14 ธันวาคม 2023; Accepted: 26 December 2023

Abstract

This book review aims to present the Tibetan teachings of preparing for death and helping dying persons. It is a learning process from the death that will come with all human beings. Death is simply a transition from one state to another one. When humans understand this natural condition, they lead a life of carelessness and no fear of death.
Keywords: The Ocean; Tibetan Teachings; Preparing for Death

บทนำ

หนังสือเรื่อง “เหนือห้วงมหรรณพ : คำสอนธิเบตเพื่อเตรียมตัวตายและช่วยเหลือผู้ใกล้ตาย เล่ม 1” แต่งโดย โซเกียล ริมโปเช (Sogyal Rinpoche) แปลโดย พระไพศาล วิสาโล จัดพิมพ์ครั้งที่ 5 จำนวน 2,000 เล่ม, กรุงเทพมหานคร โดยมูลนิธิโกมลคีมทอง พ.ศ.2558 จำนวน 300 หน้า มีเลข ISBN: 978-616-7102 – 65 - 8 เป็นหนังสือที่นำเสนอถึงคำสอนพุทธศาสนาแบบธิเบตในการเตรียมตัวตาย และวิธีการช่วยเหลือผู้ใกล้ตายของญาติ นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังนำเสนอถึงในการดูแลคุณภาพชีวิตมนุษย์ในทุกมิติ คือ กาย จิต สังคม และปัญญา และเน้นการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทด้วยการดูแลเอาใจใส่ในด้านร่างกาย และฝึกจิตวิญญาณให้เกิดความพร้อมด้านจิตใจด้วยการตระหนักรู้ว่า การตายไม่ใช่เป็นการสูญเสียเป็นแต่เพียงการเปลี่ยนผ่านจากสภาวะหนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่งเท่านั้น และเมื่อเข้าใจในสภาวะเช่นนี้จะทำให้ความวิตกกังวลของผู้ใกล้การตาย และญาติพี่น้องหมดไปด้วยการตระหนักรู้ถึงสภาวะของชีวิตที่เปลี่ยนผ่านไปสู่อีกสภาวะหนึ่งได้อย่างมีความสุข และสามารถอยู่ในโลกนี้อย่างรู้เท่าทันด้วยวิธีการปฏิบัติสมาธิภาวนาที่จะนำมนุษย์ไปสู่การหลุดพ้นทุกข์ทั้งปวง เหตุผลในการเลือกหนังสือนี้มาวิจารณ์เพราะว่า หนังสือเล่มนี้มีวิธีการที่จะนำคำสอนในพุทธศาสนาแบบทิเบตมาประยุกต์ใช้กับชีวิตของผู้คนทุกศาสนาทั่วโลก มีเทคนิคในการเผยแผ่คำสอนที่สามารถเข้าใจได้ง่ายแก่บุคคลทั่วไปโดยที่ไม่สูญเสียแก่นสาระสำคัญ ได้รับการตีพิมพ์ใน 80 ประเทศทั่วโลก และมีการแปลเป็นภาษาต่างๆ 34 ภาษา นอกจากนี้ยังนำไปสู่การสร้างเครือข่ายพุทธศาสนานานาชาติ กว่า 130 แห่งใน 40 ประเทศ

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือเรื่อง “เหนือห้วงมหรรณพ : คำสอนธิเบตเพื่อเตรียมตัวตายและช่วยเหลือผู้ใกล้ตาย เล่ม 1” (The Tibetan book of Living and Dying) ของ โซเกียล ริมโปเช แปลโดย พระไพศาล วิสาโล มีทั้งหมด 10 บท สรุปได้ดังนี้

บทที่ 1 ในกระจกแห่งความตาย : “ความแตกต่างของการเผชิญต่อความตายระหว่างผู้ที่ปฏิบัติธรรมขณะที่มีชีวิตอยู่และนักปฏิบัติที่บรรลุธรรมขั้นสูง ผู้ที่ปฏิบัติธรรมตายอย่างปกติธรรมดา

ด้วยความทุกข์ทรมาน และมีจิตใจที่มั่นคง ส่วนผู้ที่บรรลุธรรมขั้นสูงใช้วิธีการนำลามะโพวาหรือการนำจิตก่อนมรณะ เป็นลักษณะเหมือนการทำสมาธิภาวนา ทำให้ตายอย่างสงบมีสมาธิ และในคัมภีร์มรณศาสตร์ได้สอนการใช้ชีวิตที่เตรียมตัวพร้อมรับความตาย เพราะชีวิตและความตายเป็นเรื่องเดียวกัน ความตายเป็นเพียงการเริ่มต้นของชีวิตบทหนึ่งและเป็นกระจกสะท้อนความหมายทั้งหมดของชีวิต นอกจากนี้พุทธศาสนาแบบธิเบตได้แบ่งการดำรงอยู่เป็น 4 สภาวะ คือ 1) ชีวิต 2) ภาวะใกล้ตายและความตาย 3) หลังตาย 4) การเกิดใหม่ หรือเรียกว่า บาร์โด ดังนี้ 1) บาร์โดตามธรรมชาติหรือบาร์โดแห่งชีวิต 2) บาร์โดทุกข์ทรมานหรือบาร์โดแห่งการตาย 3) บาร์โดอันแจ่มกระจ่างหรือบาร์โดแห่งธรรมดา และ 4) บาร์โดแห่งกรรมหรือบาร์โดแห่งการถือกำเนิด”

บทที่ 2 ความไม่เที่ยง : “ความตายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน แต่แตกต่างกันตรงที่เวลาและสถานที่ของมนุษย์แต่ละคน ความตายจึงเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัว และลึกลับสำหรับมนุษย์ เพราะสัญชาตญาณของมนุษย์ต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ไปเรื่อย ๆ จนลืมนึกถึงความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนต้องพบกับความตาย การใช้ชีวิตอยู่ตามกิจวัตรของโลก ทำให้ไม่ตระหนักรู้ในการใช้ชีวิต จึงมีความกังวลในวัฏสงสาร ดังนั้น สิ่งที่ดีที่สุดควรทำคือ การตระหนักรู้ และการเรียนรู้ความไม่เที่ยงของชีวิต การเข้าหาสัจธรรมชีวิตว่า ชีวิตไม่เที่ยง ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกอย่างเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป สิ่งเดียวที่มีอยู่จริงคือ การอยู่กับปัจจุบันขณะ”

บทที่ 3 การพิจารณาและการเปลี่ยนแปลง : “สากลกฎเดียวที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง คือ กฎที่ว่าสรรพสิ่งล้วนเปลี่ยนแปลง และสรรพสิ่งล้วนไม่เที่ยง การฝึกจิตให้ยอมรับความจริงทำให้ความกลัวต่อการตายลดลง ด้วยการพิจารณาถึงความตายอย่างถ่องแท้ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนลึกของจิตใจที่ค่อย ๆ การเข้าใจในสภาวะการตายทำให้รู้จักการปล่อยวางกับความกลัวสิ่งที่เกิดขึ้นได้ จนชนะความยึดติดด้วยการตระหนักรู้ถึงความไม่เที่ยง เป็นการปลดเปลื้องจากพันธนาการแล้วนำจิตใจของตนเข้าสู่หนทางอิสรภาพ นอกจากนี้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงและสูญเสีย ภาพมายาคติของชีวิตจะสอนให้เรารู้ว่าไม่มีสิ่งใดเที่ยงแท้ เราต้องเรียนรู้กับสิ่งที่เกิดขึ้น บ่มเพาะจิตใจให้มั่นคงแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญกับความตาย”

บทที่ 4 ธรรมชาติของจิต : “จิตและธรรมชาติของจิต ชีวิตและความตายอยู่ในจิต จิตใจเป็นฐานของทุกสิ่ง จิตเป็นผู้สร้างสุขและทุกข์ จิตมีสองมิติ 1) จิตปกติ เรียกว่า “เซม” เป็นสิ่งที่มีคุณสมบัติตระหนักรู้แบบแยกแยะ การคิดแบบทวิภาวะ ยึดหรือปฏิเสธสิ่งที่อยู่ภายนอก เชื่อมโยงสิ่งอื่น กับอะไรบางอย่างที่ถูกมองแตกต่างจากผู้รับรู้ ไม่มีความมั่นคง ว้าวุ่นสับสนไร้วินัยและซ้ำซาก นอกจากนั้นยังมี ธรรมชาติของจิตสารัตถะด้านในสุดของจิตซึ่งไม่หวั่นไหวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือความตาย ถ้าอยู่ภายใต้สถานการณ์บางอย่างเราจะเห็นธรรมชาติจิตนั้นได้ 2) ธรรมชาติของจิต คือรากเหง้าแห่งความเข้าใจ เรียกว่า “ริกปะ” หรือความตระหนักรู้ดั้งเดิมที่บริสุทธิ์เปี่ยมด้วยปัญญาญาณ รับผัสสะ เปล่งประกาย ตื่นตัวเสมอ หรือเรียกว่าเป็นความรู้เกี่ยวกับความรู้แท้จริงธรรมชาติของจิต”

บทที่ 5 นำจิตคืนสู่เหย้า : “การยุติการปรุงแต่งของจิตหรืออยุติสังสารวัฏต้องใช้สมาธิภาวนาเพื่อนำจิตคืนสู่เหย้าทำให้จิตเข้าสู่ธรรมชาติเดิม การฝึกฝนจิตด้วยสมาธิภาวนามีหลายวิธี การฝึกฝนเป็นการมองจิตด้วยความจริง และอย่างเป็นรูปธรรมว่า จิตทำงานอย่างไร ใช้ความรู้ที่ได้จากคำสอน และการบำเพ็ญจิตมาใช้ในการกล่อมเกลาจิตใจให้อ่อนโยนเพื่อเราจะได้เป็นนายของจิตทำให้สามารถเกิดประโยชน์สูงสุด และวิธีการทำสมาธิภาวนาใช้ได้ผลมากที่สุดในโลกปัจจุบัน มี 3 วิธี คือ 1) ใช้วัตถุ 2) ท่องมนตรา และ 3) การเฝ้าดูลมหายใจ”

บทที่ 6 วิวัฒนาการ กรรมและการเกิดใหม่ : “การเวียนว่ายตายเกิดมีหลักฐานยืนยันจากบุคคลที่สามารถระลึกชาติได้ที่สามารถเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชาติที่แล้ว และตรงกับหลักฐานที่มีอยู่ในชาติปัจจุบัน การเกิดใหม่เป็นการสืบต่อของจิต และมีเหตุปัจจัยนำไปสู่การเกิดใหม่เนื่องด้วยวิบากกรรมของแต่ละบุคคลที่จะนำบุคคลนั้นไปเกิดในภพภูมิต่างกัน ภูมิในโลกนี้มี 6 คือ นรกภูมิ สัตวภูมิ เปรตภูมิ อสุรภูมิ มนุษยภูมิ และเทวภูมิ การเกิดในแต่ละภูมิขึ้นอยู่กับคุณภาพของจิตที่นำพาไป”

บทที่ 7 บาร์โดกับความจริงของชีวิต : คำว่า บาร์โด เป็นการเปลี่ยนถ่ายหรือช่องว่างระหว่างสถานการณ์ที่สิ้นสุดและสิ่งที่จะเกิดขึ้นใหม่ ส่วนใหญ่หมายถึงสภาวะที่อยู่ระหว่างความตายกับการเกิดใหม่ หมายถึง ภาวะที่มีชีวิตอยู่กับความตายเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน บาร์โดมี 4 ด้าน (แต่ละด้าน มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน) 1) บาร์โดธรรมชาติหรือบาร์โดแห่งชีวิต ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนตาย 2) บาร์โดอันทุกข์ทรมานหรือบาร์โดแห่งการตาย 3) บาร์โด อันแจ่มกระจ่าง หรือบาร์โดแห่งธรรมตา ครอบคลุมประสบการณ์หลังความตาย และ 4) บาร์โดแห่งกรรมหรือบาร์โดแห่งการถือกำเนิด หรืออันตรภพ จะสิ้นสุดเมื่อเราไปเกิดใหม่ นอกจากนี้การที่จะรู้ธรรมชาติเดิมแท้ของจิตต้องเกิดจากการบำเพ็ญทางจิตขณะมีชีวิตอยู่”

บทที่ 8 ชีวิตนี้ : บาร์โดตามธรรมชาติ : “บาร์โดแห่งชีวิตเป็นบาร์โดตามธรรมชาติ เป็นช่วงที่สำคัญมากที่สุดที่จะทำให้เรามีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย มนุษย์มีด้านหนึ่งของจิตที่เป็นพื้นภูมิแห่งจิตปกติ เป็นภาวะที่เป็นกลางจัดอยู่ในเจตสิก เป็นที่สะสมกรรม เมื่อมนุษย์ที่เกิดขึ้นมา มองเห็นโลกที่เหมือนกัน เนื่องมาจากกรรมที่เหมือนกัน การรับรู้หรือมองเห็นภาพที่เหมือนกันนี้เรียกว่า “กรรมทัศน์” แต่อย่างไรก็ตามที่เป็นมนุษย์เพราะทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง เป็นผลรวมที่ซับซ้อนในอดีตของแต่ละคนที่ส่งผลในปัจจุบัน”

บทที่ 9 มรรคาแห่งจิตวิญญาณ : “จุดมุ่งหมายของการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้คือบรรลุความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติอันรู้แจ้ง วิธีการที่จะบรรลุสิ่งนี้ได้คือการปฏิบัติธรรม ค้นหาอาจารย์ผู้สอนที่เป็นผู้นำสู่สัจธรรมที่แท้จริง แล้วนำไปปฏิบัติด้วยสติปัญญาที่เข้าใจลุ่มลึก เมื่อค้นพบแล้วให้มีความมุ่งมั่น และตั้งใจภักดีรับคำสอนจากอาจารย์ดุจพระพุทธองค์เพื่อนำหลักแห่งธรรมะมาปฏิบัติ พุทธภาวะจะบังเกิดขึ้น การทำคุรุโยคะด้วยการรวมเข้ากับธรรมชาติของครู เป็นการประสานจิตเข้ากับโพธิจิตของอาจารย์ ประสานจิตเข้ากับ

สัจธรรม วิธีการทำคุรุโยคะ มี 4 ขั้นตอน คือ 1) การอัญเชิญ 2) การประสานจิตกับอาจารย์โดยใช้มนตร์ ซึ่งคือ สารัตถะแห่งจิต 3) การรับพร และ 4) การเพิ่มพลังเป็นหนึ่งเดียวกับอาจารย์และน้อมอยู่ในธรรมชาติกับริกปะ”

บทที่ 10 สารัตถะด้านในสุด : วิธีการที่จะให้จิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวกับความตาย ประจักษ์แจ้งธรรมชาติของจิตอย่างแท้จริง ต้องมีการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ต้องใช้การปฏิบัติแบบซกเชนเป็นภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุด ซกเซนเป็นสภาวะที่ตื่นตัวพร้อมเป็นหัวใจหรือสารัตถะของพระพุทธเจ้า และมรรคาแห่งจิตวิญญาณและเป็นจุดสุดยอดของวิวัฒนาการทางจิตวิญญาณของบุคคลวิธีการฝึกซกเชนมี 3 ด้าน คือ 1) ญาณทัสนะ เป็นการเห็นสภาวะต่าง ๆ ตามความเป็นจริง 2) สมาธิภาวนา เป็นการรักษาญาณทัศนะให้อยู่คงที่อย่างต่อเนื่องมีความสงบไม่ฟุ้งซ่าน และเป็นการนำจิตเข้าสู่สภาวะธรรมชาติเดิม และ 3) การกระทำ เป็นการนำญาณทัสนะเข้าไปรับรู้ความจริงทั้งหมดรวมทั้งชีวิตเรา”

สรุป

หนังสือเล่มนี้เป็นการถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อและแนวปฏิบัติสำหรับการเตรียมตัวตายและผู้ใกล้ชิดสำหรับผู้ใกล้ตายให้เข้าใจไม่หวาดกลัวกับความตายของตนเองและผู้อื่น ความเป็นจริงของชีวิตและความตายเป็นสิ่งสากลที่ทุกคนเกิดมาแล้วต้องพบความตายเกิดขึ้นทุกขณะทุกเสี้ยววินาที ทั้งในรูปธรรมและนามธรรม ชีวิต และความตาย เป็นเรื่องเดียวกันที่มีความเชื่อมโยงกัน และมีอีกหลายมิติที่มีอยู่ในโลก การตายไม่ใช่เป็นการดับสูญหรือสิ้นหวัง แค่เป็นการเปลี่ยนถ่ายจากสภาวะหนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่งเท่านั้น การที่จะจากสภาวะหนึ่งไปอีกสภาวะหนึ่งอาศัยแรงกรรมที่ทำไว้ การเตรียมตัวตายอย่างถูกต้อง การเตรียมพร้อมรับสภาวะของความตายหากไม่พร้อมในการมีชีวิตอยู่ นอกจากการเตรียมใจในการเข้าสู่สภาวะของความตาย ผู้เขียนยังบอกวิธีหรือหนทางในการเอาชนะความตาย ในที่นี้หมายถึง ตายโดยไม่ทุกข์ทรมานจิตวิญญาณของตนเอง แต่สามารถใช้ความตายในการสร้างสรรค์ชีวิตเกิดประโยชน์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า มีวิธีการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่การหลุดพ้นคือไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไปทุกภพภูมิ เป็นการหลุดพ้นจากวงจรความทุกข์ชั่วนิรันดร์ แต่ในช่วงที่มีชีวิตอยู่จะทำอย่างไรให้หลุดพ้นได้โดยไม่ต้องรอให้ถึงวาระความตายเข้ามาเยือนเพราะโอกาสของการหลุดพ้นมีทุกวินาทีที่เรามีชีวิตอยู่ด้วยวิธีการที่ทำให้จิตรู้และเข้าใจในความเป็นจริงของชีวิตอย่างลึกซึ้งเรียกว่า ธรรมชาติเดิมแท้ของจิตหรือสารัตถะด้านในสุด

ทัศนะวิจารณ์

การวิจารณ์หนังสือเรื่อง “เหนือห้วงมหรรณพ : คำสอนธิเบตเพื่อเตรียมตัวตายและช่วยเหลือผู้ใกล้ตาย เล่ม 1” (The Tibetan book of Living and Dying) เขียนโดย โซเกียล ริมโปเซ ผู้วิจารณ์ได้พบประเด็นที่เป็นจุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนา ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้เพื่อเป็นการเติมเต็มให้กับหนังสือเล่มนี้ จึงนำประเด็นต่างๆ ที่พบมาวิจารณ์โดยปราศจากอคติ ดังนี้

1. จุดเด่นของหนังสือ แบ่งเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1) รูปแบบหนังสือ พบว่า หนังสือมีขนาดที่กระทัดรัดพกพาสะดวก การออกแบบหน้าปกสะท้อนถึงวิธีชีวิตของชาวธิเบต เริ่มจากสีสันมีความขลังในตัวโดยโทนสีขลิบริมขอบปก เป็นสีเหมือนเครื่องนุ่งห่มของพระธิเบต คือ สีน้ำตาลออกแดงเข้ม มีลายศิลป์ขลิบกรอบอีกชั้นหนึ่ง นับว่าเป็นศิลปะเชิงปรัชญาที่สื่อความหมายออกมาดุจดั่งมีความลี้ลับที่สามารถเป็นเครื่องมือและวิธีการนำไปสู่การหลุดพ้นจากความเป็นอวิชชาได้

2) การใช้ภาษา พบว่า หนังสือเรื่อง“เหนือห้วงมหรรณพ : คำสอนธิเบตเพื่อเตรียมตัวตายและช่วยเหลือผู้ใกล้ตาย เล่ม 1” เป็นการใช้ภาษาที่น่าค้นหาตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องสื่อความหมายถึงความลึกลับ เพราะคำว่าเหนือห้วงมหรรณพ เป็นการตั้งชื่อที่น่าอัศจรรย์ บ่งบอกความลี้ลับของโลกมนุษย์ที่อาศัยอยู่ว่ามีสิ่งที่มนุษย์ทั่วไปธรรมดาไม่อาจเอื้อมถึงสัมผัสได้ เมื่ออ่านแค่ชื่อยังรู้สึกว่ามีอะไรอีกหลายมิติที่มนุษย์ไม่อาจหยั่งถึง นอกจากนี้ภาษาที่ใช้ต้องยอมรับผู้แปลว่ามีความเข้าใจในภาษาและเข้าใจในหลักคำสอนแบบธิเบตที่สามารถใช้ภาษาที่สื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายแม้ว่าเนื้อหาของหลักธรรมจะลึกซึ้งก็ตาม

3) การนำเสนอเนื้อหา พบว่า เป็นการเล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เผชิญความตายของคนใกล้ตัวแล้วสะท้อนสื่ออารมณ์ และความรู้สึกออกมาได้เป็นอย่างดี และมีเนื้อหาบางตอนที่นำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่เป็นเรื่องลึกลับในเชิงอภิปรัชญาแต่โซเกียล ริมเซ ได้นำเสนอด้วยภาษาและสำนวนที่คนทั่วไปอ่านแล้วเข้าใจได้ ถึงแม้จะมีการนำเสนอเป็นภาษาธิเบต เช่น บาร์โด แต่ท่านก็ได้อธิบายความหมายของคำเหล่านี้ไว้อย่างชัดเจนไม่ทำให้คนอ่านสงสัย รวมทั้งวิธีการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงธรรมชาติในเชิงจริยศาสตร์ท่านได้นำเสนอ และสื่อความหมายได้อย่างแนบเนียน ซึ่งในเนื้อหาเป็นการอธิบายถึงวิธีการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นด้วยเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์มรณศาสตร์แห่งธิเบต

4) อิทธิพลที่มีต่อสังคมปัจจุบัน พบว่า สังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันมากขึ้น ทั้งเศรษฐกิจสังคม ทำให้จิตใจมนุษย์ปั่นป่วนสับสนวุ่นวาย ต้องการที่พึ่งพิงทางจิตใจ รวมทั้งทุกประเทศเข้าสู่สังคมที่สูงวัยอย่างสมบูรณ์ ทำให้มีผู้สูงอายุที่รอคอยเวลาของความตายเข้ามาถึงมีจำนวนมากขึ้น เพราะเป็นตามสัจธรรมของโลกที่ทุกคนเกิดมาต้องตาย การเตรียมความพร้อมที่จะตาย รวมทั้งการดำรงชีวิตอยู่

ตอนที่มีลมหายใจอย่างมีความสุข มีคุณภาพที่ดี มีโอกาสที่จะเข้าใจจิตวิญญาณอันบริสุทธิ์ด้วยวิธีการฝึกปฏิบัติธรรมด้วยวิธีการแบบธิเบต ย่อมเป็นหนทางเลือกอีกหนทางหนึ่งที่จะปลดปล่อยจิตวิญญาณที่ว้าวุ่นสับสนไปสู่ความมั่นคง นิ่งสงบตระหนักรู้อย่างกระจ่างแจ้งเพื่อให้ชีวิตที่เหลืออยู่มีความสุข เพียรภาวนาให้เกิดความหลุดพ้นคือไม่เวียนว่ายตายเกิดที่ต้องมาเจอกับความทุกข์บาปกรรมอีกต่อไปนี้ คือ เป้าหมายสูงสุด

2. จุดที่ควรเพิ่มเติมของหนังสือ มี 2 ประเด็น ดังนี้

1) ความชัดเจนของเนื้อหา : เนื้อความในบางส่วนของหนังสือมีความไม่ชัดเจนในกรณีผู้อ่านที่เป็นคนทั่วไปไม่มีพื้นฐานทางปรัชญาศาสนา หรือวิธีอธิบายหลักธรรมของพุทธศาสนามหายานนิกายวัชรญาณของธิเบต และพุทธศาสนาเถรวาทแบบไทย การอ่านหนังสือเล่มนี้อาจจะทำให้เกิดข้อสงสัยต้องใช้เวลาในการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมอีกทำให้เสียเวลาการอ่านขาดตอนไม่ต่อเนื่อง และหนังสือเล่มนี้เป็นแนวทางพุทธศาสนาแบบวัชรยานซึ่งแตกต่างจากพุทธศาสนาแบบเถรวาทที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคย ประเด็นปลีกย่อยที่มีในหนังสืออาจจะขัดแย้งกับความรู้เดิม ๆ ที่เคยเรียนรู้มาเพราะความไม่คุ้นชินกับสำนวนภาษาที่ใช้ในการอธิบายธรรมแบบวัชรญาณ เช่นเนื้อความที่กล่าวว่า ช่วยเหลือผู้ใกล้ตาย แต่ในเล่มจะเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับคนที่มีชีวิตอยู่ให้ตระหนักรู้ถึงความเป็นจริงในธรรมชาติของจิตใจ หรือในบทที่ 10 ที่กล่าวถึงคำสอนที่มีมาแต่ดั้งเดิมในนิกายนิงมะในพุทธศาสนาแบบวัชรยานซึ่งในธิเบตมีหลายนิกาย และมีความแตกต่างกัน คำสอน ซกเซน ที่อยู่ในนิกายนี้ ค่อนข้างยากแก่การเข้าใจ และมีวิธีการปฏิบัติที่ค่อนข้างยากถ้าไม่มีความรู้พื้นฐานมาก่อน

2) เรื่องที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ การที่คนเราจะสามารถก้าวข้ามผ่านไปสู่ภพภูมิอื่น และภพภูมิอื่นมีจริงหรือไม่ จากคำที่กล่าวว่า ภูมิในโลกนี้มีถึง 6 ประเภท คือ นรกภูมิ สัตวภูมิ เปรตภูมิ อสุรภูมิ มนุษยภูมิ และเทวภูมิ (บทที่ 8 หน้า 169) ภพภูมิทั้ง 6 นี้ ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างแท้จริงว่ามีจริงหรือไม่ เพราะคนที่อยู่ในภพภูมิอื่นยกเว้นมนุษย์ ยังไม่มาเคยมาปรากฏตัวให้เห็นชัดเจนจนสามารถพิสูจน์ว่าภพภูมินั้นมีจริงหรือไม่เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในความเชื่อ ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า เป็นความต้องการสื่อให้เห็นผลของการกระทำที่จะได้รับหลังการตายของแต่ละบุคคล และเป็นกุศโลบายให้มนุษย์ได้ทำกรรมดี เมื่อตายแล้วจะไปสู่ภพภูมิที่ดี ซึ่งหลังจากความตายแล้ว เราก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้อีกว่า ไปไหน เพราะคนที่ตายก็ไม่เคยมาบอกคนที่มีชีวิตอยู่ว่า หลังจากความตายเป็นอย่างไร และการแสดงภพภูมิในหนังสือเล่มนี้ในทัศนะผู้วิจารณ์เห็นว่าน่าจะหมายถึงคุณภาพจิตขณะที่ยังมีชีวิตอยู่และเรื่องการระลึกชาติ เมื่อการเกิดใหม่แล้วระลึกชาติได้ ย้อนกลับไปดูเหตุการณ์เมื่อชาติที่แล้วซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาอีกหลายประเด็น ว่าเป็นความจริงอย่างไร แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า กระบวนการนี้เกิดขึ้นได้อย่างไรและเป็นจริงหรือไม่ หรือการปฏิบัติซกเซนขั้นสูงเมื่อตายไปแล้ว สังขารกลายเป็นกายทิพย์เมื่อทิ้งไว้ประมาณ 7 วัน กลายเป็นกายทิพย์ ไม่เห็นสังขารอีก

องค์ความรู้ใหม่

การวิจารณ์หนังสือเรื่อง “เหนือห้วงมหรรณพ : คำสอนธิเบตเพื่อเตรียมตัวตายและช่วยเหลือผู้ใกล้ตาย เล่ม 1” (The Tibetan book of Living and Dying) เขียนโดย โซเกียล ริมโปเซ ผู้วิจารณ์ได้องค์ความรู้ ดังนี้

1) ความรู้ในมิติของอภิปรัชญา : ชีวิต ความตาย และหลังความตายทุกสิ่งทุกอย่างมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องอย่างไม่ขาดสาย มีผลของการกระทำที่เรียกว่า กรรมส่งผลสืบเนื่องวนเวียนไม่รู้จบจนกว่าจะสร้างกรรมดีที่ส่งผลให้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี และหลุดพ้นจากการเวียนว่ายและความทุกข์ทั้งปวง

2) ความรู้ในมิติญาณวิทยา : สภาวะที่ตื่นรู้ เรียกว่า ซกเซน เป็นมรรคาแห่งจิตวิญญาณและเป็นวิวัฒนาการทางจิตวิญญาณของบุคคลที่ต้องวิธีการฝึกซกเซน มี 3 ด้านคือ 1) ญาณทัสนะ 2) สมาธิภาวนา และ 3) การนำญาณทัสนะเข้าไปรับรู้ความจริง กระบวนการทั้ง 3 นี้เกิดจากกระบวนการใช้เหตุผลหรือเรียกว่าเหตุผลนิยมที่มีกระบวนการทำงานของจิตเป็นฐานในการเข้าถึงความรู้

3) ความรู้ในมิติของจริยศาสตร์ : กระบวนการที่จะเข้าถึงภูมิต่าง ๆ ประกอบด้วย นรกภูมิ สัตวภูมิ เปรตภูมิ อสุรภูมิ มนุษยภูมิ และเทวภูมิ ขึ้นอยู่กับคุณภาพของจิตที่เป็นกุศลและอกุศลที่จะนำพาไป นอกจากนี้ยังมีการประพฤติคุรุโยคะที่หมายถึงการรวมเข้ากับธรรมชาติของครู เป็นการประสานจิตเข้ากับโพธิจิตของอาจารย์ ประสานจิตเข้ากับสัจธรรม วิธีการทำคุรุโยค 4 ขั้นตอน คือ 1) การอัญเชิญ 2) การประสานจิตกับอาจารย์โดยใช้มนตร์ซึ่งคือสารัตถะแห่งจิต 3) รับพร และ 4) การเพิ่มพลังเป็นหนึ่งเดียวกับอาจารย์และน้อมอยู่ในธรรมชาติกับริกปะ

เอกสารอ้างอิง

โซเกียล ริมโปเช (ผู้แต่ง), พระวิสาล วิสาโล (แปล). (2558). เหนือห้วงมหรรณพ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.